

ETKİLİ SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETİMİ ARAYIŞI

Çiğdem KAN

Gazi Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, İlköğretim Bölümü, Ankara

Özet

Sosyal bilgiler dersi, öğrencilerin ilköğretim birinci kademedan itibaren hayat hakkındaki görüşlerini şekillendirmeleri ve onların doğaya ve insana karşı yapıcı davranışlar geliştirmeleri yönünden önemlidir. Türkiye’de son yıllarda yapılan çalışmalar, öğretmenlerin ve öğrencilerin sosyal bilgiler dersine yönelik olumlu bir tutuma sahip olmadıklarını göstermektedir. Bu durum, farklı nedenlerden kaynaklanabilir. Öğrenci merkezli yeni yöntem ve tekniklerinin yeterince bilinmemesi ya da sınıflardaki uygulama yetersizliği de bu olumsuz tutumun açıklayıcı bir nedeni olabilir. Bu problemin üstesinden nasıl gelinebileceği bu çalışmanın amacını oluşturmaktadır. Bu noktada, yeni yöntem ve teknikler konusunda yapılan literatürdeki araştırmalar ile daha etkili sosyal bilgiler öğretimi için kavramlardan, görsel materyalden ve edebiyattan nasıl yararlanılabileceği üzerinde durulmaktadır. Araştırmaya ilgili veriler literatür taraması yöntemi ile sağlanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Sosyal bilgiler, öğrenci merkezli öğretim yöntemleri, sosyal bilgiler dersine yönelik tutum

THE PURSUIT OF EFFECTIVE INSTRUCTION OF SOCIAL STUDIES COURSE

Abstract

In order to shape the students insights about life and create positive behavior to society and nature, beginning by the primary education, social studies course is crucially important. The resent surveys carried out in Turkey indicate that the teachers and students do not display a positive attitude for Social Studies course. The underlying reason of this fact may vary. The lack of knowledge on student-centered learning approaches and techniques or insufficient employment of this may be a reason for the negative attitudes. The aim of this main argument of this study will be on how to benefit from the innovative teaching approaches and techniques, from the literature and concepts and visual materials for shifting to an instruction of a far more effective Social Studies course. Necessary data for the research is collected from the related literature review. Data have been collected by literature review

Keywords: Social studies, Student center methods, attitude about social studies

Giriş

Eğitim programlarının amacı, çocuğu içinde yaşadığı toplumun etkin birer üyesi yapmaktır. Böylece çocuk, gelişmeleri yakından takip edebilir ve karşılaştığı sorunların üstesinden gelebilir. İlköğretim, çocukların temel bilgi, beceri ve tutum kazandıkları ilk basamak olması bakımından oldukça önemlidir. Sosyal bilgiler dersi de, çocuğun sosyalleşmesi sürecinde önemli bir yere sahiptir.

Öğrencilerin, genel olarak sosyal bilgiler dersine yönelik olumlu bir tutuma sahip olmaları beklenir. Derse yönelik olumlu tutum, öğrencinin dersi severek öğrenmesine yardımcı olur. Öğrencinin merkeze alındığı ve aktif katılımını sağlayabilen, düşüncelerine

değer verilen ve bilginin yaşamla bütünleştirilerek anlamlı hâle getirildiği bir öğrenme ve öğretme ortamı sağlamak, öğrencilerin sosyal bilgiler dersine karşı olumlu tutum geliştirmesine katkı sağlayabilir (1).

Sosyal bilgiler dersinde öğretmenlerin de geleneksel anlatım yöntemi dışında yeni yöntem ve teknikleri uygulamaları arzu edilen bir durumdur. Yeni yöntem ve tekniklerin kullanılması konusunda yapılan araştırmalar, bunların pek kullanılmadıklarını ortaya koymaktadır. Buna ders süresinin kısıtlı olması müfredatın yoğun olması, ders araç ve gereçleri bakımından yeterli donanımına sahip olunmaması gibi etkenlerin yanında yöntemlerin bilinmemesi ve öğretmenler tarafından kullanılmaması gibi nedenlerde eklenebilir.

Sosyal bilgiler dersinde kullanılan ve geçmişteki klasik anlatım yönteminin yerine dersi, daha renkli hale getirebilecek yeni öğretim yöntem ve tekniklerinin kullanılması gerekmektedir. Öztürk ve Baysal (1999) yaptıkları araştırmada öğrencilerin, sosyal bilgiler dersine yönelik olumsuz bir tutuma sahip olduklarını belirtmişlerdir. Yeni yöntem ve tekniklerin kullanılması ile öğrencilerdeki bu olumsuz tutumu değiştirmenin mümkün olabileceğini açıklamışlardır. Toplam 394 öğrenci üzerinde yaptıkları araştırma sonucunda, dördüncü sınıf öğrencilerinin tutum puanlarının beşinci sınıf öğrencilerinin tutum puanlarından daha yüksek olduğunu bulmuşlardır. Fakat öğretmenlerin, öğretim etkinliklerini kullanma sıklığının (küme çalışması, oyun, deney etkinlikleri) öğrencilerin, sosyal bilgiler dersine karşı olumlu tutum beslemesini sağladığı sonucuna ulaşmışlardır (2). Bu araştırmada yer alan dördüncü sınıf öğrencilerinin tutum puanlarının, beşinci sınıf öğrencilerine göre daha yüksel olması sosyal bilgiler öğretimi açısından önemli bir problem yaşandığını göstermektedir. Bu olumsuz tutuma Tunçbilek'in (2005) öğrencilerin sosyal bilgiler dersinden beklentileri üzerine yapmış olduğu aşağıdaki araştırma cevap olabilir.

Tunçbilek (2005), ilköğretim 6. sınıfta okuyan 400 öğrenci üzerinde yaptığı anket araştırmasında öğrencilerin, büyük bir bölümünün sosyal bilgiler dersinin amaçları ile ilgili beklentileri bulunmaktadır. Bu beklentiler arasında birinci sırayı, öğretmenin derslerde daha çok görsel materyal kullanması yer almıştır. Ayrıca öğrenciler, sosyal bilgiler dersinin işlenişinde soru-cevap, tartışma, problem çözme ve rol oynama gibi yöntemlerin kullanılmasını; yakın çevreye gözlem gezileri düzenlenmesini, güncel olaylara daha fazla yer verilmesini, bazı konularda grup çalışması yapılmasını ve ders kitabı dışında kaynakların kullanılmasına ilişkin beklentileri vardır (3). Bu bulgular öğrencilerin, derste aktif rol almak istediklerini göstermektedir. Buna ilave olarak, derste kullanılan öğretim araç ve gereçleri de öğrencilerin dersi anlamalarına yardımcı olabilir.

Sosyal bilgiler dersinde kullanılan yöntemlerin, öğretmenler tarafından hangi düzeyde bilindiği konusunda Kalaycı (2001) tarafından problem çözme yönteminin ne kadar bilindiği ve öğretmenler tarafından nasıl kullanıldığı konusunda, bir araştırma yapılmıştır. Literatür araştırmaları sonucunda, araştırmacı tarafından geliştirilen ve dokuz adımdan oluşan problem çözme aşamaları tanımlanmıştır. Anket sorularına verilen cevaplar ve sınıf içi gözlem yoluyla araştırmacının ulaştığı sonuçlara göre, öğretmenlerin çok azının problem çözme ile ilgili belirlenen basamakları kullandıkları görülmüştür (4). Bu bulgu, sosyal bilgiler dersinde öğretim yöntemlerinin kullanılmamasının yanında yanlış kullanılmasının da önemli bir sorun olduğunu göstermektedir.

Tarama yönteminin kullanıldığı bu çalışma, farklı yöntem ve tekniklerin sosyal bilgiler dersinde kullanılmasının öğrenci başarısına etkisini ortaya koymayı amaçlanmıştır. Yönetimden, ders kitabından ve öğretmenden kaynaklanan sorunlar bir yana bırakıldığında, sosyal bilgiler dersinin öğretiminde kullanılan yöntemleri bilme ve uygulama konusunda ciddi bir sıkıntı yaşanmaktadır. Yeni yöntemlerin ve tekniklerin bilinmemesinin yanında, öğrenci başarısını hangi düzeyde etkileyeceğinin bilinmemesi de önemli bir sorundur. Bu araştırmada şu soruya cevap aranmaya çalışılacaktır: sosyal bilgiler dersini daha etkili hale getirmek için neler yapılabilir? Bu kapsamda yeni yöntem ve teknikler konusunda yapılan araştırmalar ile daha etkili sosyal bilgiler öğretimi için kavramlardan, görsel materyalden ve edebiyattan nasıl yararlanılabileceği üzerinde durulacaktır.

Sosyal Bilgiler Dersinde Kullanılan Yöntem ve Teknikler

Sosyal bilgiler dersinde gerek yurt içinde gerekse yurt dışında yapılan araştırmalar değişik yöntemlerin ve farklı strateji ve tekniklerin araştırmacılar tarafından kullanıldığını göstermektedir. Araştırmalar, bu yöntem ve tekniklerin öğrencilerin ders başarısını olumlu yönde etkilediğini ve öğrencilerin gelecekteki davranışlarını da bazen şekillendirebileceğini ortaya koymaktadır. Aşağıda sosyal bilgiler dersinde kullanılmış olan yeni yöntem ve tekniklerden bir kaçısı üzerinde durulmuş ve bunların ders başarısına etkisi hakkında bilgi verilmiştir.

İşbirliğine Dayalı Öğretim Yöntemi

İşbirliğine dayalı öğretim yönteminde, amaç öğrenciye ait olma duygusunu yaşatmak, onu stresten uzaklaştırmak ve insani ilişkilere yakın kılmaktır. İşbirliğine dayalı öğretim yöntemi aynı zamanda demokratik yaşamayı öğrenen bir toplumun alt yapısını oluşturmak bakımından önemlidir. Barth ve Demirtaş (1997)'a göre işbirliğine dayalı öğretim, ekip çalışmasına yöneliktir. Grubun, çalışma amaçlarına hizmet etmesi amaçlanır. İşbirliğine dayalı eğitim demokratik vatandaşlık eğitiminin alt yapısını oluşturmada önemlidir (5). Klinger, Vughe, Shay Scum (1998), 141 öğrenci üzerinde yaptıkları çalışmada üç farklı kültürden gelen ve dil farklılıkları olan grupta işbirliğine dayalı ve anlayarak okuma stratejileri kullanmışlardır. Çalışma sonucunda önemli konular tartışıldığında öğrencilerin, iyi düzeyde anladıklarını gösteren sorular sordukları görülmüştür. Araştırma sonucunda deney grubunun, anlayarak okuma ve içerik bilgisi konusundaki başarısında, kontrol grubuna nazaran anlamlı düzeyde farklılık gösterdiği sonucuna ulaşılmıştır (6).

Benzer şekilde Lederer (2000), 4-5. ve 6. sınıf sosyal bilgiler dersinde öğrenme yetersizliği olan öğrenciler üzerinde bir araştırma yapmıştır. Karşılıklı öğrenme ve anlayarak okuma temeli üzerine kurulmuş olan çalışmada, öğrenciler belli gruplara ayrılır ve her gruba bir ödev verilir. Derste grup lideri, öğrencilere konuları dağıtır, her öğrenci kendi konusunu öğrendikten sonra özet ve önemli noktaları, diğer grubun üyelerine anlatır. 128 öğrenci üzerinde yapılan bu çalışmada deney grubu lehine bulgulara ulaşılmıştır (7). İşbirliğine dayalı öğretim yöntemi, öğrencileri ben merkezli davranış sergilemekten alıkoyabileceği gibi onların sosyal bilgiler dersine karşı olumlu tutum beslemelerine yardımcı olabilir.

Soru-Cevap Yöntemi

Soru sorma yönteminin uygulanması, geleneksel yöntemde olduğu gibi birebir cevap verilmesini değil farklı yorumlarda bulunma, tartışma, sonuç çıkarma, çıkarımda bulunma gibi farklı düşünme biçimlerini içine alır. Soru sormak, aktif öğrenme modellerinden biridir. Soru sorulduğunda öğrencinin zihni aktif olarak harekete geçer ve öğrenci merkezli aktif düşünmeye yardımcı olur. Öğrencilerden tekrarlanması istenilen sorular “basit soru”, onların belli şeyleri düşünme ve yorumda bulunmalarını sağlayan soru türleri ise “karmaşık soru”dur. “Karmaşık soru”, düşünme ve aktif öğrenmenin vazgeçilmez koşuludur” (8). Soru ve cevap yöntemi bir şeyin tekrarlanması şeklinde değil de öğrencilerin yorum yapmalarını sağlayan, konuları sentezleyebilecekleri ve anlamlı sonuçlara ulaşabilecekleri yorumlama tarzında sorular sorulmalıdır.

Street (2002), sosyal bilgiler dersinin verildiği sınıflarda gazete ile öğretim yaparak ve öğrencileri belli sorularla yönlendirerek onlarda, eleştirel düşünme kapasitesini geliştirmeye çalışmıştır. Örneğin: öğretmen, öğrencilere “bu konu hakkında sizin düşünceniz nedir?”, “katılıyor musunuz?”, “bu düşünceye karşı mısınız?”, “bu konu ya da karakter hakkında ne hissediyorsun?”, “bu problemin sizce başka çözüm yolu var mı?”, “önerileriniz neler?” gibi soruların öğrencilerin, kendi seçimlerini yapmaları konusunda onları cesaretlendirmede önemli olduğunu söyler (9). Bu çeşit yorumlama tarzında sorular sosyal bilgiler dersinin öğretiminde etkili olabilir. Farklı zekâ türlerinin baskın olduğu öğrencilerin başarıları konusunda yapılan çalışma aşağıda yer almıştır.

Çoklu Zekâ Yöntemi

Bireyler öğrenme, düşünme ve bilgi aktarımı bakımından farklıdır. Bu farklılıkları gösterecekleri öğrenme ve eğitim-öğretim koşullarını sağlama onların anlamalarına yardım eder (10). Yılmaz (2002), İlköğretim 5. sınıf sosyal bilgiler dersinde çoklu zekâ öğretimi konusunda 16 öğrenci üzerinde yaptığı araştırmada, öğrencilerin ön test ve son test puanları arasında deney grubu lehine anlamlı bir farklılık olduğu; her öğrencide farklı zekâların baskın olduğu; uygulama yapılan sınıfta matematiksel, müziksel, görsel ve bedensel zekâların baskın olduğu; öğrencilerin hatırladıkları etkinlik ve materyallerin, baskın olan zekâ grupları ile paralellik gösterdiği sonucuna ulaşılmıştır (11). Bu yöntemin kullanılması, sosyal bilgiler dersinde öğrencilerde baskın olan zekâ türlerini anlama ve onların anlayacağı tarzda öğretim yapılması bakımından etkili olabilir.

Problem Çözme Yöntemi

Problem çözme yöntemi, bilimsel düşünme süreçlerini içinde barındırmaktadır. Amaç, öğrencilerin karşılaşılabilecek olasılıkları geçmişe göre daha yüksek olan problemler üzerinde yoğunlaşmaları ve onlara çözümler üretmeleridir. Geleneksel öğretim yöntemlerinden olan bilginin aktarılması yerine, öğrenciye sorun aktararak ondan çözüm üretmesi beklenir.

Problem çözme yöntemi mantıksal bir yol izlemeyi gerekli kılar. Karşılaştırma, muhakeme etme ve değerlendirme yapmak bakımından önemlidir. Problem çözme yöntemi, bilimsel bir süreç olarak tanımlandığında bulma, sorgulama, eleştirel düşünme bakımından ileri düzeyde düşünmeyi anlatır (12). Kan (2003), problem çözme yöntemi ile ilgili yaptığı araştırmada problem çözme yönteminin, deney grubu lehine öğrenci

başarısını arttırdığı sonucuna ulaşmıştır (13). Problem çözme yönteminin, sosyal bilgiler dersinde kullanılması öğrencilerde bilimsel düşünceleri, araştırmaları ve çözüm üretebilmeleri bakımından önemlidir.

Sosyal bilgiler dersinde kullanılan yöntem ve tekniklerden bazıları yukarıda tanıtılmış ve ders başarısına etkileri araştırılmıştır. Bu yöntem ve tekniklere ek olarak, daha etkili bir sosyal bilgiler öğretimi için aşağıda kavramların, görsel materyalin ve edebiyatın sosyal bilgiler dersinde kullanılmasına yönelik araştırmalara yer verilmiştir.

Materyal, Kavram ve Edebiyatın Kullanılması

Sosyal bilgiler öğretiminde etkililiği arttırmak için kavramların, görsel materyalin ve edebiyatın kullanılması üzerine yapılan araştırmalar aşağıda yer almıştır.

Sosyal Bilgiler Öğretiminde Değişik Materyalden Yararlanma

Sosyal bilgiler dersinin öğretiminde kullanılan yöntemler ve araç ve gereçler konusunda, Arslan (2000) tarafından 110 öğretmen üzerinde yapılan araştırma sonucuna göre öğretmenlerin, tüm konuların öğretiminde anlatım ve soru-cevap yöntemini kullandıkları; öğretim araç ve gereçleri açısından da tek duyu organına (göze hitap eden resim, afiş, grafik ve yazı tahtası) hitap eden araçları kullandıkları; az da olsa bazı okullarda hareketli ve hareketsiz filmlerden yararlandığı ve televizyon ve video kullanıldığı görülmüştür. Özellikle bilgisayardan çok az yararlanması düşündürücü olarak değerlendirilmiştir. Öğretmenlerin, kullanmaları gereken metotları kullanma konusundaki istekleri, %73.6 olarak bulunmuştur. Bu oran, öğretmenlerin ders anlatırken çoğunlukla soru cevap yöntemini kullanmaları ile yeni metotları kullanma konusundaki istekli oluşları arasındaki tezatlığı ortaya koymaktadır (14). Öğretmenlerin yeni yöntemleri kullanma konusunda istekli oluşları ve bunları kullanmıyor olmaları onların alışkın oldukları yöntemlere ağırlık verdiklerini, sınıf ortamının ya da ders saatlerinin bunları gerçekleştirmeye uygun olmadığını veya onların yeni yöntem ve tekniklerle ilgili yeterli bilgiye sahip olmadıklarını göstermesi bakımından önemlidir.

Kirman ve Jackson (2000), posta pullarından yararlanılarak, ilginç ve sevilen bir ders materyali ile ders yapmanın gerçekleştirilebileceğini savunmaktadırlar. Öğrencilerin politika, tarih, coğrafya, uluslararası eğitim, kültür, teknoloji ve barış eğitimi konularında farklı ülkelerin pullarına internetten ulaşarak, sosyal bilgiler dersinde kullanılabileceğini açıklamışlardır (15).

Yalın (2002) öğretimi destekleme amacıyla öğrenme ve öğretme sürecinde bu araçlardan faydalanılabileceğini söylemektedir. Öğretim araç ve gereçlerinin iyi tasarlanmış olması öğrenmeyi arttıran bir faktördür. Araç ve gereçlerin öğretimde çoklu öğrenme ortamı sağladıklarını; öğrencilerin farklı öğrenme şekillerine ve öğrenme ihtiyaçlarına yardımcı olduğunu; öğrencilerin dikkatlerini çekmek için bu araçların önemli olduğunu ve hatırlamayı kolaylaştırdığını; soyut şeyleri somutlaştırdıklarını; zamandan tasarruf sağlanabileceğini; sınıfa getirilmesi imkânsız olan şeyleri güvenli bir biçimde gözlem yapma imkânı sağladığını (örneğin; film projektörleri ve videolar) ve içeriği basitleştirerek anlaşılmayı kolaylaştırdığını söylemektedir (16). Farklı materyallerin geliştirilmesi ve geliştirilen bu materyallerin sosyal bilgiler öğretmenleri tarafından sınıfta kullanılması dersin etkililiğini arttırmada önemlidir. Ayrıca internetten bilgi kaynaklarına ulaşma konusunda da gerekli çalışmalar yapılmalıdır.

Sosyal Bilgiler Öğretiminde Kavramların Kullanılması

Yeni sosyal bilgiler programının, önemli dayanaklarından biri olan kavramların kullanılması konusunda Howard (1999) ve Kirman ve Jackson (2000) tarafından yapılan araştırma yapılmıştır. Öğrencilerin, bilgiye hemen ulaşma olanaklarının mevcut olduğu çağda ezbere dayalı bilgidan çok müfredata dayalı “genelleme” ve “kavramlardan” faydalanılmalıdır. Bilginin sembollerle kullanılması onu daha kullanışlı hale getirir.¹ Howard (1999) öğrencilere, konunun uygunluğuna göre önemli kavramların şekil ve grafiklerle gösterilmesi gerektiğini; bu şekilde öğrencilerin soyut düzeydeki bilgileri somut hâle dönüştürebileceklerini; bu yöntemin, bir durumu ya da fikri gereksiz ayrıntılardan ayıkladığını; öğrencilerin bu şekilde bilinmeyen bilgileri kavramsallaştırmalarında beceri düzeylerinin artacağını söyler. Kısacası Howard, neden ve etkiler arasında bağlantılar kurmanın ve grafik ve şemalarla bunu açıklamının olay veya fikrin anlaşılmasını kolaylaştıracağını belirtir (17). Sosyal bilgiler dersinde karmaşık bilgilerin öğrencilere kazandırılmasında kavram haritalarından yararlanılması dersin etkililiğini arttırmada yardımcı olabilir.

Sosyal Bilgiler Öğretiminde Edebiyatın Kullanılması

Sosyal bilgiler dersi öğrencilerin okuma, yazma, konuşma yetenekleri bakımından önemlidir. Sosyal bilimlerle birleşen dil becerileri öğretimde daha etkili olabilir. Sosyal bilgiler dersinin bu amaçla öğretmenler tarafından ya da okullarda özellikle yazma amaçlı pek kullanılmadığı söylenebilir. Bu beceriler, sosyal bilgilerin amaçları arasında yer alan kültür aktarımına yardımcı olur. Buna paralel olarak toplumda var olan ilişkilerin sıradan ya da olağanüstü şekilde anlatılması olarak tanımlanan halk hikâyeleri de sosyal bilgiler öğretimde kullanılabilir (18).

Sills-Briegel ve Camp (2000), sosyal bilgiler dersinde önemli sosyal problemleri ve konuları tanımlamada edebiyatın kullanılmasının, öğrencilerin problemi açıklamalarına ve çözümler üretmelerine yardımcı olacağını belirtirler (19). Şimşek (2000), ilköğretim 6-7. sınıf sosyal bilgiler dersi tarih konularında, başarıya etkisini araştırır. Araştırma sonucunda, 30’ar kişilik iki deney ve iki kontrol grubunun yer aldığı toplam 120 denekten oluşan çalışmada, deney ve kontrol grupları arasında erişim düzeyleri bakımında anlamlı bir farklılık bulunmuştur. Çalışmanın sonucunda hikâye anlatım yönteminin, öğrencilerin bilgi düzeylerini arttırmada etkili olduğu ve kavrama düzeyi başarıları arasında da hikâye anlatım yöntemi lehine, anlamlı farklılıklar bulunduğu sonucuna ulaşılmıştır (20).

Otluoğlu (2001), 70 öğrenci üzerinde yaptığı araştırmada 35 kontrol ve 35 deney grubundan oluşan öğrenciler örnekleme alınmıştır. Araştırma sonucunda şu bulgulara ulaşılmıştır: Yazılı edebiyat ürünlerinin ders aracı olarak kullanılmasının sosyal bilgiler öğretiminde, bilişsel yeterlilikleri kazanmaya bir katkısının olmadığı; duyuşsal davranış özelliklerini kazanmada anlamlı derecede bir artışın olduğu; bilişsel olarak belli bir yeterlilik kazanma ile duyuşsal davranışlara erişim düzeyleri arasında anlamlı bir ilişki bulunmadığı gibi sonuçlara ulaşılmıştır (21). Sosyal bilgiler dersinde edebiyatın kullanılması öğrencilerin, iletişim becerilerini geliştirmede, empati kurabilmelerinde ve kendilerini ifade edebilmelerinde etkili olabilir. Bu yetenekler aynı zamanda demokratik toplum yapısının oluşumunda da önemlidir.

¹ James L. Barth; Abdullah Demirtaş, İlköğretim Sosyal Bilgiler Öğretimi. Ankara, 1997.Yök/ Dünya Bankası Milli Eğitimi Geliştirme Projesi Hizmet Öncesi Eğitimi. 10.3-10.4.

Sosyal bilgiler dersinin öğretiminde yukarıda ulaşılan araştırma bulguları ve sonuçları dersin etkililiğini arttırmak için önemlidir. Yukarıdaki araştırmaların bulguları ile, sosyal bilgiler dersinin öğretimi nasıl daha etkili hale getirilebilir? sorusuna cevap olarak, öğretim sürecinde kullanılan bazı öğretim yöntemleri ile görsel materyallerin, kavramların ve edebiyatın kullanılması üzerinde durulmuştur.

Sonuç ve Öneriler

Sosyal bilgiler dersinin öğretiminde yukarıda ulaşılan araştırma bulguları ve sonuçları dersin etkililiğini arttırmak için önemlidir. Yukarıdaki araştırmaların bulguları ile sosyal bilgiler dersinin öğretimi nasıl daha etkili hale getirilebilir? sorusuna cevap olarak, öğretim sürecinde kullanılan bazı öğretim yöntemleri ile görsel materyallerin, kavramların ve edebiyatın kullanılması üzerinde durulmuştur. Kısaca sosyal bilgiler dersinde;

- Soru ve cevap yöntemi tekrardan ibaret olmayıp, yorumlayıcı tarzda yapılırsa etkili olabilir.
- İşbirliğine dayalı öğretim yöntemi, öğrencilerin sosyal bilgiler dersini benimsemeleri bakımından önemli olabilir.
- Çoklu zekâ yöntemi, öğrencilerin öğrenme farklılıklarını göz önünde bulundurması bakımından önemlidir.
- Problem çözme yöntemi, yığınla bilgi üretiminin olduğu bir dönemde sorgulayıcı anlayışın kazandırılması bakımından önemlidir.
- Materyal kullanımı, ders ortamının zenginleştirilmesi, öğrencinin dikkatinin toplamaları bakımından önemlidir.
- Kavramlarının kazandırılması sosyal bilgiler dersinde bilgilerin sembolleştirilmesi ve kalıcı olması bakımından önemlidir.

Araştırma ile ilgili sonuçlardan yola çıkarak, daha etkili sosyal bilgiler öğretimi için; şu önerilerde bulunulabilir.

- Yeni yöntem ve tekniklerin öğretilmesi konusunda, daha etkili hizmet içi eğitim verilmeli,
- Yeni tekniklerin geliştirilmesi konusunda araştırmacılar desteklenmeli,
- Materyal geliştirme konusunda, yeni çalışmalar yapılmalı,
- Derslerin nasıl yapıldığı hakkında nitel gözleme dayalı çalışmalar yapılmalıdır.
- Derste internetten daha fazla yararlanılmalı.

Kaynaklar

1. Öztürk, C. ve Dilek D. **Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler Öğretimi**, Pegem Yayıncılık, Ankara, 2002.
2. Öztürk, C. ve Baysal N. İlköğretim 4-5. sınıf öğrencilerinin sosyal bilgiler dersine yönelik tutumu, **IV. Ulusal Sınıf Öğretmenliği Sempozyumu 15-16 Ekim 1998**, Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 6, 13-21, Denizli, 1999.

3. Tunçbilek, G. İlköğretim 6. Sınıf Öğrencilerinin Sosyal Bilgiler Dersinden Beklentileri, **Yüksek Lisans Tezi**, G.Ü. Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara, 2005.
4. Kalaycı, N. **Sosyal Bilgilerde Problem Çözme ve Uygulamalar**, Gazi Kitabevi, Ankara, 2001.
5. Barth, J. L.; Abdullah Demirtaş, **İlköğretim Sosyal Bilgiler Öğretimi**, Yök/ Dünya Bankası Milli Eğitimi Geliştirme Projesi Hizmet Öncesi Eğitimi, Ankara, 1997.
6. Klinger, J. K. ve diğerleri., Collaborative strategic reading during social studies in heterogeneous fourth-grade classroom, **Elementary School J.**, 1, 99, 3-20, 1998.
7. Lederer, J. M., Reciprocal Teaching of Social Studies in Inclusive Elementary Classroom, **Journal of Learning Disabilities**, 1, 33, 91-107, 2000.
8. Açıkgöz, K. Ü. **Aktif Öğrenme**, Eğitim Dünyası Yayınları, Ankara, 2004.
9. Street, C. Teaching with the newspaper, **Social Studies**, 3, 93, 131-134, 2002.
10. Açıkgöz, K. Ü. **Aktif Öğrenme**, Eğitim Dünyası Yayınları, Ankara, 2004.
11. Gökcan Yılmaz, **İlköğretim 5. Sınıf Sosyal Bilgiler Dersi Vatan ve Millet Ünitesinde Çoklu Zeka Kuramına Göre Geliştirilen Eğitim Durumunun Öğrencilerin akademik Başarısına Etkisi ve Öğrenci Görüşleri**, **Yüksek Lisans Tezi**, Yıldız Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 2002, s. 34-74.
12. Kemertaş, İ. **Uygulamalı Genel Öğretim Yöntemleri**, Birsen Yayınevi, İst., 2001.
13. Taşdemir, M. **Eğitimde Planlama ve Değerlendirme**, Ocak Yayınları Ankara, 2000.
14. Kan, Ç. Problem Çözme Yönteminin İlköğretim İkinci Kademe Sosyal Bilgiler Dersinde Öğrenci Başarısına Etkisi, **Yüksek Lisans Tezi**, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara, 2003.
15. Arslan, H. İlköğretim İkinci Kademesinde Okutulan Sosyal Bilgiler Dersinin Öğretim Sürecinde Kullanılan Metotlar Üzerine Bir araştırma, **Yüksek Lisans Tezi**, Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Van, 2000.
16. Kirman, J. M. & Jackson C. The Use of Postage Stamps To Teach Social studies Topics, **Social Studies**, 4, 91, 187-191, 2000.
17. Yalın, İbrahim. **Öğretim Teknolojileri ve Materyal Geliştirme**, Nobel Yayın Dağıtım, Ankara, 2002.
18. Howard, J. B. Using a social studies theme to conceptualize a problem, **The Social Studies**, 90, 171-176, 1999.
19. Barth, J. L.; Abdullah Demirtaş. **İlköğretim Sosyal Bilgiler Öğretimi**, Yök/ Dünya Bankası Milli Eğitimi Geliştirme Projesi Hizmet Öncesi Eğitimi, Ankara, 1997.
20. Sills-Briegel, T. & Camp, D., Using Literature to explore social issues, **Social Studies**, 3, 91, 116-120, 2000.
21. Şimşek, A. İlköğretim Sosyal Bilgiler Dersinin Öğretiminde Hikaye Anlatım Yönteminin (Storytelling) Kullanımı, **Yüksek Lisans Tezi**, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, 2000.
22. Otluoğlu, R. İlköğretim Okulu 5. sınıf Sosyal Bilgiler Öğretiminde Yazılı Edebiyat Ürünlerini Ders Aracı Olarak Kullanmanın Duyuşsal Davranış Özelliklerini Kazanmaya Etkisi, **Yüksek Lisans Tezi**, Marmara Üniversitesi eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul, 2001.